

Kuritöö ja kari

UUSLAVASTUS

«Kuritöö ja karistus»

Koreograaf-lavastaja Mai Murdmaa. Kunstnikud Andris Freibergs ja Kustav-Agu Püüman. Helilooja Arvo Pärt

Taasesietendus 17. novembril
Vene Teatris

HEILI EINASTO, tantsukriitik
kultuur@postimees.ee

Kuuldus, et Mai Murdmaa «Kuritöö ja karistus» tuleb jälle vaatajate ette, tekitab rõõmu, sest pean seda mitte ainult üheks Murdmaa loominguga tipuks, vaid ka üheks mõjuvamaks tantsulavastuseks, mida näinud olen. See on teos, milles tegelaste hinge- ja meeleisendid on leidnud ilmeka kehalse vaste, olles ühtaegu psühholoogiliselt täpsed ja poeetiliselt kujundlikud.

Kuid oli tõeline ehmatus, et ballett ei tule välja teatris, millele Murdmaa on andnud suurema osa oma elust ja energiast ning kujundanud selle balletitrupi näo ja omapära, vaid mujal – Vene Teatris.

Saalis istudes oli mul häbi koreograafi pärast; häbi vaadata, kuidas käitatakse meie kultuuriväärtustega. Selles maailmas, mille osana Eesti end näeb, on kombeks oma kultuuripärandit väärtustada ja hoida repertuaaris oma koreograafide loomingut ka siis, kui nad on lahkunud. Ka siis, kui balletil pole vanust mitte 20, vaid 80 aastat ja võib-olla rohkemgi. Meil Eestis seevastu näib süvenevat kalduvus, et kui koreograaf teatriga seotud ei ole, siis pole teda ja ta loomingut olemas.

Konserv jääb konserviks

Seekordne «Kuritöö ja karistus» on olude sunnil «ratsitud» variant, ilma tantsurühmata, keskendudes kolmele tegelasele: kuritöö teostajale Raskolnikovile, politseinik Porfirile, kes kehastab Raskolnikovi südame-tunnistust, ja prostituut Sonjale, kes sümboliseerib lunastust. Ka kõlab sedapuhku alguses, Raskolnikovi tantsumonoloogi ajal, selgitav Dostojevski tekst, mis ühelt poolt lisab loole konkreetsust, kuid teiselt poolt muudab selle liiga üheselt tõlgendatavaks.

Murdmaa «Kuritöö ja karistus» pole kunagi olnud Dostojevski romaani illustratsioon, vaid sellest tõukunud tantsulis-filosoofiline mõtisklus mis tahes kuritöö mõjust inimesele,

tema südametunnistuse piinadest ja võimalusest neist vabaneeda. Võiks isegi öelda, et tegemist on sakraalse lunastuslooga, sest vabanemine saab tulla üksnes pihi ja kahetsuse ning jumala armu läbi.

Murdmaa mõtiskluse sakraalset mõõdet toetab lavastuse muusika, mis on kokku pandud Arvo Pärdi helinditest, mis erinevalt 20 aasta tagusest kõlavastusest lindilt. See on eesti balletiteatris samuti üha süvenev nähtus. Selles olukorras paratamatult, sest tegu on sõltumatu ettevõtmisega, kuid seda näeb pidevalt ka teatris, kus hoitakse palgal orkestrit ja dirigenti.

Paraku jääb isegi väga hea konserv konserviks ning kõnealusel juhul muudab heli üheaolisus (orkestri ja kooriga osad olid samas valjuseastmes kui sooloklaver) tegevuse lamedamaks. Kurb.

Muidugi pole ükski lavateos elujõuline ilma heade osatäitjate. Sergei Upkin pole vaieldamatult mitte ainult üks praeguse eesti balleti säravamatest ja stiilitundlikematest tantsijatest, vaid üks väljapaistvamaid mees-tantsijaid üldse. Tore, et tal on võimalus luua oma annet vääriv roll, ning ta teeb seda meisterlikult. Eve Andre habras kuju on Sonja jaoks justkui loodud ning Vitali Nikolajev näitab Porfiri rolliga taas kord oma silmapaistvat näitlejaannet.

Tants pole tsirkus

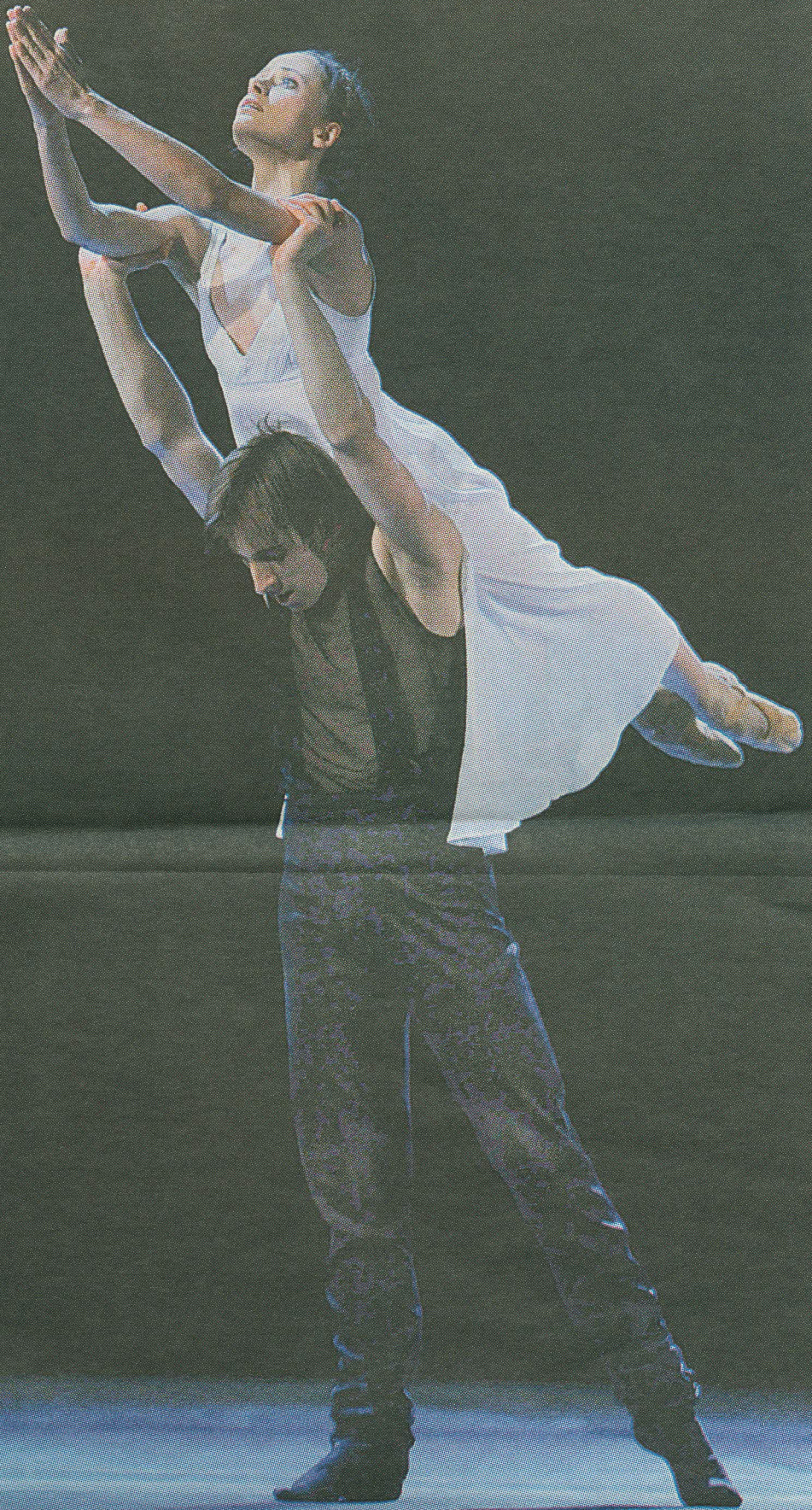
Kõik osatäitjad sulavad rolliga ühte. Neid vaadates mõistsin äkki, mis praeguse Estonia balletitrupi nii ebauhtlaseks teeb: need artistid, kes on oma loometöös Murdmaa (ja tema repetiitoritest meeskonnaga) kokku puutunud, suudavad teostada ja jätkata eesti balleti näitlevate tantsijate traditsiooni.

Pärast Murdmaa lahkumist on rõhuasetus läinud tantsijate füüsilisele võimekusele ning tulemuseks on see, et kui repertuaari võetakse lavastus (nt «Manon»), mis nõuab rohket mat kui jalavenitamist, saavad sellega hakkama vaid need, kes on kokku puutunud arusaamisega, et tantsukunst on midagi muud kui tsirkus või sport.

Kuritöö eesti (ja Estonia) balleti vastu on juba tehtud ning karistuski pole jäänud tulemata. Kas suudetakse leida ka lunastus? Murdmaa «Kuritöö ja karistus» 20 aastat hiljem annab selleks lootust. Lootus sureb viimasena.

«Kuritöö ja karistus» etendub reedel kell 19 Vene Teatris

stus 20 aastat hiljem

Sergei Upkin ja Eve Andre Mai Murdmaa «Kuritöös ja karistuses». Foto: Priit Simson